

Nota Diksmuide Oostendestraat 9

Programma van maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

19-9-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en betreft een geplande aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning te Diksmuide Oostendestraat 9. De site is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de stad Diksmuide, de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem beslaat 100m² of meer en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft bedraagt 300m² of meer. Bijgevolg dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat er een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van dit proefsleuvenonderzoek beschreven.

De advieszone bedraagt ca. 1640m². Hiervan werd 192m² (11,7%) onderzocht door middel van 3 proefsleuven met een breedte tussen 3 en 4m. Gezien de spreiding van de proefputten werd dit als voldoende ervaren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en een correcte inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor de uitvoering van het onderzoek wordt verwezen naar hoofdstuk 8.6.1. Proefsleuven en proefputten generiek en 8.6.3. Proefsleuven en proefputten op sites met complexe stratigrafie van de Code van Goede Praktijk versie 2.0.

Bij het onderzoek werden drie proefsleuven aangelegd waarin archeologische sporen werden vastgesteld. De sporen die aan het licht kwamen, leverden vondstmateriaal op, dat geassocieerd kan worden met de ambacht van de leerlooierij. Het onderzoek leverde minstens twee afvalkuilen op, gevuld met een aanzienlijke hoeveelheid hoornpitten en ander dierlijk botmateriaal. Op basis van geassocieerd vondstmateriaal (aardewerk) en de stratigrafische positie kunnen de sporen gedateerd worden in de late en post middeleeuwen. Verder onderzoek kan meer inzichten verschaffen in de leerlooierij en de structurele indeling.

Er dient uitdrukkelijk rekening gehouden te worden met een te verwachten aanzienlijke hoeveelheid dierlijk botmateriaal, hoofdzakelijk hoornpitten. De kleiige bodem vermoeilijkt bovendien het reinigen van het vondstmateriaal.

Gezien de archeologische resultaten wordt een verder archeologisch onderzoek geadviseerd in het zuidelijke deel van het plangebied met een totale oppervlakte van ca. 825m². Gezien de aanwezigheid van bebouwing aan de oostelijke, zuidelijke en zuidwestelijke zijde wordt een bufferzone voorzien. Het noordelijke deel wordt niet verder onderzocht gezien de hoge verstoringsgraad met recent puin in de aanzet van de stadsgracht.

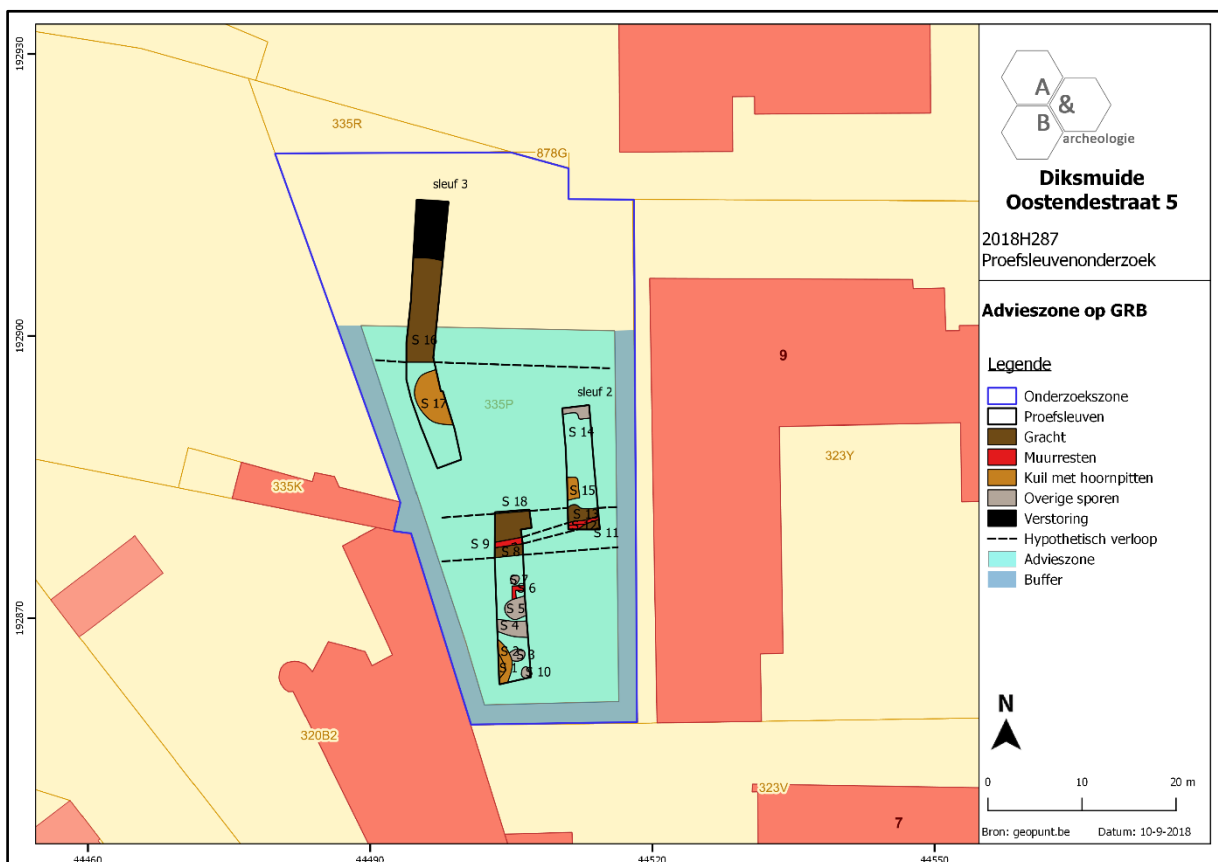
¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8188>

2. Afbakening van de opgravingszone

De aangetroffen sporen tonen aan dat leerlooiers aanwezig waren binnen de grenzen van het plangebied. De sporen bestaan uit afvalkuilen gevuld met aanzienlijke hoeveelheden hoornpitten en ander dierlijk botmateriaal. Mogelijk kunnen nog andere sporen of vondsten aangetroffen worden die gelinkt kunnen worden met deze ambacht. Er wordt een zone van ca. 825m² afgebakend voor verder archeologisch onderzoek. De sporen situeren zich op het niveau van de C-horizont op een diepte van ca. 155 tot 190cm. De noordelijke zone wordt niet geadviseerd gezien hier de aanzet van de stadsgracht aanwezig, die volledig gedempt werd met recent baksteenpuin.

Bij de opgraving dient rekening gehouden te worden met enkele veiligheidsprincipes (stabiliteit, instortgevaar, ...). Er dient langsheen de opgravingsrand een voldoende buffer gehouden te worden met de naburige bewoning, zoals ook aangegeven op onderstaand plan. Tijdens de opgraving kunnen de archeologische werkzaamheden, in overleg met de erkende-archeoloog en opdrachtgever, maximaal afgestemd worden met de toekomstige bouwwerken.

Er dient uitdrukkelijk rekening gehouden te worden met een te verwachten aanzienlijke hoeveelheid dierlijk botmateriaal, hoofdzakelijk hoornpitten. De kleiige bodem vermoeilijkt bovendien het reinigen van het vondstmateriaal.

Figuur 1 Afbakening van de opgravingszone van ca. 825m² (groen) met een blauwe bufferzone langsheen de oostelijke, westelijke en zuidelijke perceelsgrens en bewoning.

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Uit wat bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, waterputten, kuilen, ...)?
- Kunnen sporen of vondsten van artisanale activiteiten onderscheiden worden?
- Sluiten de resultaten aan bij de gekende archeologische waarden en bij eerder archeologisch onderzoek in Diksmuide?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, XRF, slijpplaatjes, archeozoölogie, archeomagnetisme, ...)?

Specifieke vraagstellingen Leerlooiers:

- Welke sporen en/of vondsten kunnen gelinkt worden aan de leerlooiers? Wat is de fasering, indeling en omvang van de leerlooierssite? Loopt deze verder door buiten het opgravingsgebied?
- Welke sporen en vondsten zijn aanwezig?
- Uit welke elementen bestaat het dierlijk botmateriaal? Welke dieren werden gebruikt (ras, leeftijd, geslacht, ...)? Is er een evolutie waarneembaar hierin?
- Kunnen de resultaten gelinkt worden aan eerder onderzochte sites in Vlaanderen met leerlooiersmateriaal?
- Kan een verder natuurwetenschappelijk onderzoek uitgevoerd worden? Wat is de meerwaarde? Welke onderzoeken dienen uitgevoerd te worden?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 825m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) op een diepte van ca. 155 tot 190cm onder het huidige maaiveldniveau.

De opgravingszone dient omwille van plaatsgebrek in meerdere werkputten aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de archeoloog. De werkputten dienen voldoende ruim te zijn om een goed archeologisch inzicht te hebben in de aanwezige sporen en structuren. Indien de grond kan afgevoerd worden, kan de opgravingszone in één grote werkput aangelegd worden. De archeologische werkzaamheden kunnen bovendien afgestemd worden op de toekomstige geplande werken. Dit dient te gebeuren in onderling overleg tussen de erkende-archeoloog en de opdrachtgever.

Er dient rekening gehouden te worden dat gewerkt wordt in een stadscontext met naburige bewoning. Omwille van veiligheidsredenen dient een voldoende veilige bufferzone gehouden te worden. Ook bij het uitvoeren van diepe coupes dient omzichtig gewerkt te worden.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de selectie welke stalen verder onderzocht dienen te worden, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator. Er dient bij het natuurwetenschappelijk onderzoek zeker rekening gehouden te worden met de contexten van de leerlooiers (houten tonnen, afvalkuilen, dierlijk botmateriaal, ...).

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men indien de grondwatertafel te hoog is, te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. De grondwatertafel kan gecontroleerd worden door middel van een boring in het archeologische spoor.

Er dient rekening gehouden te worden dat de kans op afvalkuilen met aanzienlijke hoeveelheden dierlijk bot (in hoofdzaak hoornpitten) reëel is, zoals ook het vooronderzoek reeds heeft aangetoond. Het is uitermate belangrijk dat de inhoud van de afvalkuilen volledig ingezameld wordt. Er dient bijgevolg rekening gehouden te worden met een aanzienlijke hoeveelheid vondstmateriaal. Het vondstmateriaal bevindt zich bovendien in een kleiige textuur, wat het reinigen van het materiaal sterk bemoeilijkt. De verdere verwerking is op dit moment moeilijk in te schatten en kan beter na afronding van de opgraving besproken worden tussen de erkend-archeoloog/archeologisch bedrijf en initiatiefnemer.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt ca. 10 werkdagen tijd in beslag met een team van 5 personen, in totaal ca. 50 mandagen.

Het budget voor verwerking, rapportering en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment moeilijk in te schatten en hangt af van het aantal sporen/structuren van de leerlooierssite en de hoeveelheid vondstmateriaal dat hierbij aangetroffen wordt. Daarom wordt geadviseerd dat een overleg tussen de erkend-archeoloog/archeologisch bureau en initiatiefnemer plaatsvindt na afronding van het veldwerk wanneer de resultaten en hoeveelheden gekend zijn. Op die manier kan een correcte budgettering afgestemd worden.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten): 38.000 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: af te stemmen na afronding van het veldwerk tussen erkend-archeoloog/archeologisch bureau en de initiatiefnemer
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: er wordt een bedrag voorzien van 15% van de totale som (bedrag excl. BTW) van het veldwerk en de verwerking voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek.
- Grondbemaling ingeval waterhoudende structuren is niet inbegrepen in deze raming.

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 220 werkdagen ervaring met onderzoek in stedelijke context

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar of kan dit overgedragen worden aan een archeologisch depot.

Het vondstmateriaal dat aangetroffen werd tijdens het vooronderzoek zal overgedragen worden aan de erkend-archeoloog die het verder archeologisch onderzoek zal uitvoeren. Op die manier blijft het ensemble in zijn volledigheid bewaard en kan ook het materiaal mee onderzocht worden.